

Nr 304.

Godkänd av första kammaren den 10 juni 1918.

Godkänd av andra kammaren den 10 juni 1918.

Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av riksdagens år 1917 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1916.

(Statsutskottets utlåtande nr 152.)

Till Konungen.

Efter prövning av vad riksdagens nästlidet år församlade revisorer rörande verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1916 uti avgiven berättelse anmält samt vederbörande förvaltande verk och myndigheter uti däröver avgivna förklaringar hos Eders Kungl. Maj:t andragit, får riksdagen i nedan nämnda ärenden anföra följande.

Statens domäner.

1:o.

I § 1 under berättelsen angående statens domäner hava revisorerna anfört följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 14 saml. 99 häft. (Nr 304—305.) 1

»Vid den granskning revisorerna ägnat förvaltningen av statens skogar, har revisorernas uppmärksamhet fästats vid det förhållandet, att till statens skogsdomäner höra, förutom större lämpligt arronderade skogar, jämväl — och detta i ganska stor utsträckning — smärre isolerade skogsområden.

Uppenbart torde vara, att en lämplig arrondering av kronoparkerna är av stor betydelse för åstadkommande av verkligt rationell vård och förvaltning av desamma. För stor uppdelning måste medföra höga förvaltnings- och bevakningskostnader samt lägga hinder i vägen för lämpliga anordningar för skogens tillgodogörande.

Enligt domänstyrelsens berättelse för år 1915 utgöra antalet kronoparker tillsammans 1,234 stycken. Av dessa understiga 478 stycken eller omkring 39 procent 500 hektar. I själva verket är dock icke det sammanlagda antalet skilda kronoparkskomplex alldeles så stor, enär i Norrland och Dalarna åtskilliga större komplex uppdelats i flera parker. Å andra sidan finnes dock ett mindre antal kronoparker, särskilt i de sydligare distrikten, som äro uppdelade i 2 eller flera från varandra skilda skiften. I följd härav blir nyssnämnda procentsiffror högre, om i stället för antalet kronoparker skulle tagas antalet kronoparkskomplex. Den starkaste uppdelningen förekommer, såsom är att förutse, i södra och mellersta Sverige. Av 318 inom de 5 sydligaste distrikten belägna kronoparker hava icke färre än 90 eller nära 30 procent av totala antalet en skogsmarksareal understigande 200 hektar.

16	äro mellan	1 och	50 hektar.
26	»	»	50 » 100 »
48	»	»	100 » 200 »

Av kartan framgår också att många av dessa små kronoparker äro isolerat belägna, så att säga strödda över stora områden.

Förutom förenämnda kronoparker ävensom kronans flygsandsplanteringar samt smärre kronolägenheter, holmar och skär, utgöras de till statens domäners fond hörande skogsfastigheterna av ej mindre än 1,339 stycken kronans utarrenderade jordbruksdomäners skogar (domänskogar), av vilka en del äro uppdelade på två eller flera skogsskiften. Dessa skogar äro kringströdda i särskilt landets mellersta och södra delar, ofta mer eller mindre avlägset belägna såväl från varandra som från kronoparker. Domänskogarna hava var för sig i regel jämförelsevis ringa areal. Allenast 137 stycken, eller något mer än 10 procent av hela antalet, innehålla en areal av 200 hektar och däröver.

Dessa omständigheter, som till väsentlig grad uppkommit genom indragningen av de publika boställena, hava föranlett revisorerna att ifrågasätta, huruvida icke i större utsträckning än hittills varit fallet åtgärder böra vidtagas för lämplig arrondering av vissa statens skogsdomäner.

Den ganska bestämda önskan, att i statens hand behålla nu befintliga statsskogar, vilken hittills gjort sig gällande i statens skogspolitik och vilken revisorerna dela, torde dock icke hindra, att staten i vissa fall med verklig fördel genom försäljning eller eventuellt genom byte kunde avhända sig dylika smärre statsskogar mot andra från administrativ synpunkt bättre belägna skogsområden.

I detta sammanhang bör emellertid framhållas, att i vissa fall den ort, inom vilken en dylik statsskog är belägen, kan hava avsevärt gagn av densamma, och att denna omständighet vid en ifrågasatt avyttring bör noga beaktas. En synpunkt, som härvid synes böra komma under bedömande, är om icke i sådant fall vederbörande ortsenhet, landsting, härad eller primärkommun borde beredas tillfälle till förvärv av skogen.

Vad ovan sagts torde i minst lika grad vara tillämpligt å de ecklesiastiska boställenas skogar.»

Domänstyrelsen har i utlåtandet över ifrågavarande anmärkning den 15 januari 1918 anfört följande:

»Domänstyrelsen har vid upprepade tillfällen, då fråga uppstått om förvärv för statens räkning av enskilda tillhörig skogsmark eller försäljning av kronan tillhörig mark, framhållit i huvudsak de av riksdagens revisorer nu uttalade principerna.

I underdånigt utlåtande den 25 april 1917 i anledning av bland annat de skogssakkunnigas för södra Sverige den 17 december 1915 avgivna betänkande har styrelsen därjämte under avdelning 'Jordpolitiska spørsmål' närmare utvecklat de riktlinjer, som styrelsen i dessa avseenden ansett böra vara normerande och vilka styrelsen sedan lång tid tillbaka sökt i huvudsak följa vid avgivande av underdåniga förslag till inköp eller försäljning av skogsmark. Styrelsen har därvid anfört bland annat följande.

En ledande grundsats vid markinköpen hade för styrelsen varit, att administrationsenheter av lämplig storlek bildades. Inköpen hade för den skull i regel omfattat antingen komplex av mera betydande storlek, som med fördel kunde förvaltas var för sig, eller också — och detta i flertal fall — mindre områden avsedda att åstadkomma tillökning eller arrondering av äldre kronoparker eller av mera bety-

dande utmarksarealer, som vid utarrendering av kronoegendomar undantagits från arrendena och ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Under 10-årsperioden 1907—1916 hade avslutats 149 markinköp i de fem södra distrikten. I 140 fall härav har avsetts förvärv av mark för utvidgning och arrondering av kronoparker eller från arrendet undantagna jordbruksdomäners skogar, under det att i endast 9 fall avsikten med förvärvet varit att bilda nya självständiga förvaltningsområden, vilka senare omfattat komplex om respektive 6,922, 4,076, 3,074, 2,113, 1,766, 671, 608, 523 och 414 hektar. De fyra sistnämnda komplexen, vart och ett med areal understigande 1,000 hektar, hade föreslagits till inköp dels, beträffande två av dem, med hänsyn till att skogarna i fråga varit belägna i relativt skogfattiga provinser, där det ansetts vara av vikt, att i vissa fall områden med bevarad äldre skog förvärvades av kronan, dels, beträffande de två återstående, i anledning av att utsikt funnits, att genom ytterligare inköp kunna åvägabringa förvaltningskomplex av lämplig storlek, vilket ock i bådadera fallen skett.

Beträffande de smärre kronoegendomarna, i huvudsak kronans utarrenderade jordbruksdomäner, erinrade styrelsen, att riksdagen i många fall avslagit försäljning av sådana egendomar, som Eders Kungl. Maj:t på förslag av styrelsen i nådig proposition till riksdagen föreslagit till försäljning. Eders Kungl. Maj:t hade jämväl i många andra fall icke funnit skäl förelägga riksdagen sådana av styrelsen gjorda förslag till försäljning av smärre egendomar, synnerligast ifall någon av de myndigheter, som haft att i dylika ärenden yttra sig, avstyrkt försäljning. Av sådan orsak har styrelsen ock mången gång icke ansett lämpligt att hos Eders Kungl. Maj:t föreslå försäljning, även om styrelsen eljest önskat avgiva förslag därom.

Styrelsen har ock framhållit rörande de civila bostälernas skogar, att en arrondering med hänsyn till dessa skogars i regel jämförelsevis ringa areal, allt efter deras successiva indragning till statsverket, är av behovet starkt påkallad. Även beträffande de ecklesiastiska skogarna har styrelsen uttalat önskvärdheten av genomförandet av en arrondering såsom i hög grad underlättande ett införande av ekonomisk hushållning å dessa skogar.

Under hänvisning till vad styrelsen sålunda vid föregående tillfällen anfört beträffande den av riksdagens revisorer nu väckta frågan, får styrelsen i underdånighet i huvudsak instämman i de av revisorerna häruti i övrigt gjorda uttalandena.»

Med anledning av revisorernas ovan återgivna uttalande, vill riksdagen, som ej förbiser, att vissa fördelar skulle vara att vinna av en sådan anordning, som revisorerna förordat, ifrågasätta, om icke vederbörande kommunala samfälligheter borde beredas viss förhandsrätt att förvärva sådana mindre statsskogar, som icke med fördel kunna bibehållas i statens hand. Riksdagen föreställer sig härvid, att, innan tillstånd till försäljning av kronoegendom begäres hos riksdagen, vederbörande kommuner kunde sättas i tillfälle att avgiva anbud å skogskomplexet ifråga, samt att riksdagens medgivande till antagande av i sådant fall avgivet anbud äskas i samband med inhämtande av tillstånd till själva försäljningen. Närmare utredning angående det förfarande, som i dylika fall bör tillämpas, torde emellertid böra vidtagas genom Eders Kungl. Maj:ts försorg. På grund härav får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville låta undersöka, i vad mån och på vad sätt vederbörande kommunala samfälligheter må kunna beredas tillfälle till förvärv av sådana staten tillhöriga skogsegendomar, vilka med hänsyn till läge eller omfattning icke lämpligen böra bibehållas i statens ägo.

Rikshuvudboken.

2:o.

I berättelsen angående rikshuvudboken hava revisorerna under § 1 anfört följande:

»Med anledning av, att sjunde huvudtitelns förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. enligt rikshuvudboken för år 1908 utvisade en brist av kronor 79,054: 63, under det att i kommerskollegii räkenskap för samma år balanserades en behållning av kronor 21,889: 67 å det till kollegium från statskontoret under nämnda anslagstitel levererade, såsom utgift i sistnämnda ämbetsverk avförda belopp av kronor 90,943: 97, vadan alltså den verkliga bristen å anslaget utgjorde allenast kronor 57,164: 96, meddelade 1909 års revisorer, att orsaken till att statskontorets medelslevereringar till kommerskollegium upptoges såsom utgift i förstnämnda verks räkenskaper vore den, att kommerskollegium icke erhållit särskilt konto i rikshuvudboken, å vilket konto den verkliga utgiftsposten eljest skulle hava framträtt och därifrån överförts till anslagets konto.

Med avseende härå och då det givetvis vore av vikt, att rikshuvudboken innehölle en, såvitt möjligt, exakt uppgift å de särskilda

statsanslagens ställning, hade revisorerna velat uttala önskvärldheten av att, på sätt beträffande länsstyrelserna och åtskilliga centrala ämbetsverk ägde rum, ett särskilt konto bleve för kommerskollegium i rikshuvudboken upplagt.

I häröver avgivet utlåtande framhöll statskontoret, med vitsordande av riktigheten av revisorernas framställning, önskvärldheten av att särskilt konto bleve för kommerskollegium upplagt i rikshuvudboken, men påpekade tillika, att kollegii räkenskaper icke för det dåvarande vore så uppställda, att deras resultat kunde utan olägenhet och omgång samt på ett i möjligaste mån självkontrollerande sätt intagas i rikshuvudboken; och hemställde statskontoret, att revisorernas framställning måtte överlämnas till statsbokföringskommittén för att tagas i övertägande vid fullgörande av det åt kommittén lämnade uppdraget.

1910 års riksdag yttrade i denna fråga, i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t följande:

»Då enligt vad i ärendet är upplyst, anledningen till den av revisorerna anmärkta, i kapitalkontot till 1908 års rikshuvudbok förekommande vilseledande uppgiften, angående ställningen av sjunde huvudtitelns anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., är att söka i den omständigheten, att kommerskollegium icke har konto för sig upplagt i rikshuvudboken, samt då ej mindre till förekommande av att den sålunda påpekade oriktigheten i anslagets bokföring må upprepas än även med hänsyn till de obetydliga belopp, som av kommerskollegium omhänderhavas, sådant konto synes böra för ämbetsverket uppläggas, får riksdagen, som delar den av statskontoret uttalade meningen, att den s. k. bokföringskommittén lämpligen bör beredas tillfälle att, innan beslut härom fattas, avgiva yttrande i ärendet, anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes överlämna revisorernas förevarande framställning till den genom Eders Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1902 tillsatta kommitté för granskning av statens bokföring att tagas i övertägande vid fullgörandet av det åt kommittén lämnade uppdrag.»

I enlighet med denna riksdagens framställning blev frågan överlämnad till bokföringskommittén, vilken emellertid ännu icke avgivit yttrande i ärendet.

Med anledning härav hava revisorerna ansett sig böra framhålla angelägenheten av, att ifrågavarande spörsmål snarast möjligt vinner sin lösning. Emellertid hava revisorerna fäst sin uppmärksamhet vid, att det bland de förvaltande verken icke endast är kommerskollegium, som saknar konto i rikshuvudboken, utan att så även är fallet med en mängd andra verk och däribland sådana, vilkas medelsförvaltning är

högst betydande, exempelvis pensionsstyrelsen och socialstyrelsen. Överhuvudtaget kan sägas, att någon ledande princip vid avgörandet av frågan, om ett verk skulle intagas i rikshuvudboken eller ej, icke synes hava följts, och ter sig därför nu ifrågavarande del av huvudboken synnerligen osystematisk. Sålunda har Karolinska institutet konto, men ej någotdera av universiteten. Nationalmuseum har konto, under det att det i avseende å medelsförvaltning icke obetydligt större naturhistoriska riksmuseet saknar konto o. s. v. Revisorerna hava fördenskull velat uttala önskvärdheten av, att åtgärder må snarast möjligt vidtagas för vinnande av en bättre ordning i nu anmärkta avseende.»

Med anledning av detta revisorernas yttrande har statskontoret i utlåtande den 11 januari 1918 anfört följande:

»Beträffande den av riksdagens revisorer framhållna angelägenheten av, att frågan om beredande åt kommerskollegium av eget konto i rikshuvudboken snarast möjligt måtte vinna sin lösning, vill statskontoret, som redan i sitt den 13 januari 1910 med anledning av en utav riksdagens revisorer då likaledes gjord framställning, i detta ärende avgivna underdåniga utlåtande framhållit önskvärdheten av, att en dylik ändring måtte komma till stånd, erinra därom att statsbokföringskommittén, till vilken frågan, i enlighet med statskontorets i sådant avseende gjorda hemställan, blivit överlämnad, i sammanhang med avgivande av underdånigt utlåtande den 13 januari 1913 i fråga om den centrala statsbokföringen och kassakontrollen, i nu förevarande ämne yttrat följande: 'Lika med riksdagen anse kommitterade, att i rikshuvudboken bör uppläggas särskilt konto för kommerskollegium, så snart detta ämbetsverk får sina räkenskaper så uppställda, att detta kan ske. Kommitterade få därför i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes anbefalla kommerskollegium att — — — till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.'

Kommerskollegium har sedermera även avgivit anbefallt förslag angående formulär till förändrade räkenskaper för ämbetsverket, och enligt vad statskontoret inhämtat, har statsbokföringskommittén för närvarande nämnda fråga under prövning, vadan det är all anledning att antaga, att det av riksdagens revisorer framhållna önskemålet i avseende å redovisningen i rikshuvudboken av de till kommerskollegium hörande medel skall kunna bliva tillgodosett från och med nästkommande år.

Vad vidare angår det av riksdagens revisorer gjorda uttalandet därom, att det över huvud taget kan sägas, att någon ledande princip vid avgörandet av frågan, om ett verk skulle intagas i rikshuvudboken

eller ej, icke synes hava följts och att därför nu ifrågavarande del av rikshuvudboken ter sig synnerligen osystematisk, kan statskontoret för sin del icke annat än medgiva, att vad riksdagens revisorer i detta stycke anfört har fullt fog för sig. Statskontoret vill emellertid erinra därom, att för vidtagande av en sådan åtgärd som att i rikshuvudboken upplägga särskilda konti för de verk och myndigheter, vilka för närvarande sakna dylika egna konti, givetvis kräves en i viss mån ändrad uppställning av ifrågavarande verks och myndigheters räkenskaper, så att resultaten av desamma utan olägenhet och omgång samt på ett i möjligaste må självkontrollerande sätt kunna intagas i rikshuvudboken. I likhet med vad som skett i fråga om den omläggning av kommerskollegii räkenskaper, som är erforderlig för detta ämbetsverks inordnande bland de centrala huvudförvaltningar, som ha egna konti i rikshuvudboken, torde det böra ankomma på statsbokföringskommittén att i dylika fall avgiva de förslag, som kunna finnas vara av behovet påkallade. Statskontoret kan emellertid icke underlåta att med instämmande i vad riksdagens revisorer i sådant avseende uttalat, även för sin del framhålla önskvärdheten av, att snarast möjligt den frågan upptages till utredning och prövning, vilka verk och myndigheter bland dem, som hittills icke haft särskilda konti i rikshuvudboken, kunna anses ha nått en sådan utveckling och omhänderha en självständig medelsförvaltning av sådan omfattning, att de på grund därav lämpligen böra erhålla dylika egna konti samt i vad mån det för sålunda ifrågakomna verk och myndigheter tillämpade bokföringssättet tarvar en omläggning med hänsyn till en åtgärd i nu angiven riktning.»

Vidare har statsbokföringskommittén i samma ärende uti den 9 januari 1918 avgivet utlåtande anfört följande:

»Enligt nådig remiss den 1 nästlidne december åligger det statsbokföringskommittén att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer anfört beträffande införande i rikshuvudboken av konti för kommerskollegium och andra ämbetsverk och myndigheter, vilka hittills icke ägt sådant konto, och får kommittén i denna fråga anföra, att kommittén, som har sig förelagt att successivt genomföra statsbokföringsreformen, trots sig böra bedriva sitt arbete sålunda, att i första hand de ämbetsverk genomgås, vilka redan av gammalt äga konti i rikshuvudboken, och att därefter undersökes och tages under övervägande, huruvida ytterligare några ämbetsverk och myndigheter böra undfå sådant konto. Frågan härom synes icke kunna avgöras efter någon en gång för alla fastslagen princip, utan måste från fall till fall efter lämplighetsskäl prövas. Ett infö-

rande av konti i rikshuvudboken sker lämpligast, då vederbörande verks räkenskaper undergått den därför erforderliga omläggningen. Men i varje händelse bör ett intagande av ytterligare konti i rikshuvudboken icke äga rum annat än efter en förutgången utredning beträffande vilka verk, som i detta hänseende kunna ifrågakomma; och vad särskilt kommerskollegium beträffar har kommittén redan i underdånigt betänkande den 13 januari 1913 uttalat, att kommittén lika med riksdagen anser att i rikshuvudboken bör uppläggas särskilt konto för ämbetsverket, så snart detsamma fått sina räkenskaper så uppställda, att detta kan ske. Kommittén har också i angivet syfte upptagit arbetet med kommerskollegiets räkenskaper, och torde förslag beträffande dessas omläggning samt ämbetsverkets anslutning till statsverkets giroräkning kunna föreläggas Eders Kungl. Maj:t så tidigt under innevarande år, att den nya ordningen kan beträffande detta ämbetsverk genomföras från och med år 1919.

Slutligen får kommittén erinra därom, att kommittén i underdånig skrivelse den 31 januari 1917 framhållit, att det kunde ifrågasättas, att universitetens förvaltning, som omfattade så betydande statsmedel, skulle komma till uttryck å för dem särskilt avsedda konti i rikshuvudboken och varda anslutna till statsverkets giroräkning. Kommittén funne en undersökning i sådant hänseende böra verkställas, helst en avsevärd förenkling i redovisningshänseende torde vara att vinna, därest de mångfaldiga och sammanlagt betydande riksstatsanslag, som ställdes till universitetens förfogande och på deras ansvar förvaltades, finge från statskassan direkt uttagas och till den centrala bokföringen direkt redovisas av universitetens egna myndigheter utan att — såsom nu vore fallet — länsstyrelserna i Uppsala och Malmö utgjorde mellanhänder. Kommittén hemställde därför, att kommittén måtte sättas i tillfälle att verkställa utredning *dels* huruvida icke de principer, som låge till grund för statsbokföringsreformen, borde vinna tillämpning med avseende å universitetens bokföring, *dels ock* huruvida icke universiteten borde erhålla konti i rikshuvudboken och i samband därmed äga direkt tillgång till statsverkets giroräkning.

Vid föredragning av denna statsbokföringskommitténs underdåniga skrivelse fann Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt brev den 2 mars 1917, gott anbefalla kommittén att verkställa den ifrågasatta utredningen, vilken skulle i sinom tid till Eders Kungl. Maj:t ingivas. Tillika be-myndigades kommittén att från vartdera universitetet, efter förslag av vederbörande drätsel-nämnd, tillkalla lämplig person för att såsom sakkunnig biträda kommittén vid berörda utredning.

Till följd av det brådskande arbetet med länsräkenskapernas om-

läggning, vilken nödvändiggjordes av riksdagens år 1917 fattade beslut om fögderiförvaltningens omorganisation från och med år 1918, var det icke möjligt för kommittén, att under år 1917 verkställa den sålunda anbefallda utredningen beträffande universitetens räkenskapsorganisation, men kommittén har för avsikt att nu omedelbart påbörja arbetet därmed.»

Riksdagen har funnit det ägnat att väcka uppmärksamhet, att riksdagens år 1910 uttalade önskemål om uppläggande av särskilt konto i rikshuvudboken för kommerskollegium först från och med år 1919 kan förväntas bliva uppfyllt. Med stöd av statskontorets utlåtande i ämnet har riksdagen velat framhålla, att även om någon en gång för alla fastslagen princip icke kan tillämpas för avgörande av frågan, vilka ämbetsverk böra erhålla konto i rikshuvudboken, utredning bör verkställas angående de ytterligare verk och myndigheter för vilka sådant konto bör uppläggas. Vidare vill riksdagen betona önskvärdheten av att det pågående reformeringsarbetet av statsräkenskapernas omläggning i möjligaste mån påskyndas, på det att enhetliga principer för budgetredovisningen och statsmedelsförvaltningen i övrigt må vinnas. Härvid synes arbetet i främsta rummet böra avse sådana ämbetsverk, som för närvarande icke hava konto i rikshuvudboken men som omhänderhava statsmedel i den utsträckning, att tvivel icke kan råda därom, att dylikt konto bör beredas dem.

Vad i ärendet förekommit och de önskemål riksdagen med anledning därav funnit skäl framställa, har riksdagen härigenom velat för Eders Kungl. Maj:t tillkännagiva.

Stockholm den 4 juni 1918.

Med undersåtlig vördnad.